

## UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA MUSIQA TA'LIMINI TASHKIL ETISHDA HAMKORLIKKA ASOSLANGAN O'QITISH METODLARINING AHAMIYATI

**Sh. Ahmadjonova**

Qo'qon davlat universiteti

Musiqa ta'limi va san'at yo'nalishi 2-bosqich magistranti

Ilmiy raxbar: **M. Djumabayeva**

Musiqa nazariyasi kafedrası dotsenti

**Annotatsiya:** Ushbu maqolada umumta'lim maktablarida musiqa ta'limini tashkil etishda hamkorlikka asoslangan o'qitish metodlarining pedagogik ahamiyati, o'quvchilarning musiqiy qobiliyatlari va ijodiy faolligini rivojlantirishdagi imkoniyatlari yoritilgan. Musiqa darslarida kichik guruhlarda ishlash, jamoaviy kuylash, musiqiy asarlarni birgalikda tahlil qilish, ijodiy loyihalar tayyorlash hamda o'zaro baholash usullaridan foydalanishning ta'limiy va tarbiyaviy jihatlari tahlil qilingan. Shuningdek, hamkorlik muhitini shakllantirish va o'quvchilarni umumiy musiqiy maqsad sari yo'naltirish bo'yicha metodik tavsiyalar ishlab chiqilgan.

**Kalit so'zlar:** musiqa ta'limi, hamkorlikda o'qitish, jamoaviy ijro, musiqiy qobiliyat, ijodiy faollik, guruhli ish, musiqiy tafakkur, pedagogik yondashuv.

### KIRISH

Bugungi ta'lim jarayonida o'quvchilarning bilim olishi bilan bir qatorda, ularda mustaqil fikrlash, muloqotga kirishish, jamoada ishlash va o'zaro hamkorlik qilish ko'nikmalarini shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Umumta'lim maktablarida musiqa fanini o'qitish ushbu vazifalarni amalga oshirish uchun keng imkoniyatlarga ega. Chunki musiqa san'ati insonlarni umumiy hissiy kechinmalar, ohang, ritm va badiiy obrazlar orqali birlashtiradi. Jamoaviy qo'shiq kuylash, musiqiy asarlarni tinglash va tahlil qilish, ritmik mashqlar bajarish hamda cholg'u asboblarda birgalikda ijro etish jarayonida o'quvchilar nafaqat musiqiy bilimlarni egallaydilar, balki bir-birini tinglash, sherigining fikrini hurmat qilish va umumiy natija uchun mas'uliyatni his etishni ham o'rganadilar.

Hamkorlikka asoslangan o'qitish — ta'lim jarayonini o'quvchilarning o'zaro muloqoti, umumiy maqsad sari birgalikda harakat qilishi va vazifalarni hamjihatlikda bajarishi asosida tashkil etish yondashuvidir. Bunday ta'limda o'qituvchi bilim beruvchi vazifasidan tashqari, o'quvchilar faoliyatini muvofiqlashtiruvchi, ularni rag'batlantiruvchi va mustaqil izlanishga yo'naltiruvchi pedagog sifatida namoyon bo'ladi. Musiqa darslarida hamkorlik metodlaridan foydalanish o'quvchilarning individual imkoniyatlarini namoyon etish, musiqiy qobiliyatlaridagi farqlarni hisobga olish va har bir bolaning umumiy faoliyatda ishtirok etishiga sharoit yaratadi. Shu jihatdan hamkorlikka asoslangan yondashuv

musiqi ta’limining ta’limiy, tarbiyaviy va rivojlantiruvchi maqsadlarini o‘zaro uyg‘unlashtirishga xizmat qiladi.

Umumta’lim maktablarida musiqi ta’limini hamkorlik asosida tashkil etish, avvalo, o‘quvchilarning musiqiy faoliyatga faol jalb qilinishini ta’minlaydi. An’anaviy darslarda o‘quvchilar ayrim hollarda tayyor ma’lumotni tinglash yoki o‘qituvchi ko‘rsatmasini bajarish bilan cheklanib qolishlari mumkin. Hamkorlik metodlari esa ularni musiqiy topshiriqlarni muhokama qilish, o‘z fikrini bildirish, ijro jarayonida bir-birini tinglash va umumiy qaror qabul qilishga undaydi. Masalan, o‘quvchilar kichik guruhlariga ajratilib, ularga muayyan qo‘shiqning mazmunini ochib berish, uning xarakterini aniqlash yoki musiqiy asarga mos ritmik jo‘rlik ishlab chiqish vazifasi topshirilishi mumkin. Har bir guruh o‘z ishini taqdim etadi va boshqa guruhlarining fikrlarini tinglaydi. Bunday faoliyat o‘quvchilarning musiqiy bilimlarini mustahkamlash bilan birga, ularning nutqiy faolligi, tahliliy fikrlashi va o‘z qarashlarini asoslash ko‘nikmalarini ham rivojlantiradi.

Hamkorlikda o‘qitishning muhim shakllaridan biri jamoaviy kuylash va ansambl ijrosidir. Jamoa bo‘lib qo‘shiq kuylash jarayonida o‘quvchilar ohangning tozaligiga, ritmning aniqligiga, sur’atning barqarorligiga va umumiy ijro uyg‘unligiga e’tibor qaratadilar. Bunda har bir ishtirokchining ijrosi umumiy natijaga ta’sir ko‘rsatadi. O‘quvchilar o‘z ovozi boshqarish bilan birga, boshqalarning kuylashini tinglash, o‘qituvchi ko‘rsatmalariga rioya qilish va jamoa bilan bir maromda ijro etishni o‘rganadilar. Agar dars sharoiti imkon bersa, qo‘shiqni guruhlar o‘rtasida navbatma-navbat kuylash, bir guruhning kuylashiga ikkinchi guruhning ritmik jo‘rlik bilan hamrohlik qilishi yoki oddiy musiqiy dialoglar tashkil etish mumkin. Ushbu faoliyatlar o‘quvchilarda musiqiy eshitish, ritmni his etish, ijro intizomi va o‘zaro ishonchni shakllantirishga ko‘maklashadi.

Musiqiy asarlarni guruh bo‘lib tinglash va tahlil qilish ham hamkorlik metodlarining samarali yo‘nalishlaridan hisoblanadi. O‘qituvchi o‘quvchilarga asarning xarakteri, kayfiyati, sur’ati, dinamikasi, janri va unda qo‘llanilgan cholg‘u asboblari haqida savollar berishi mumkin. Guruh a’zolari o‘z kuzatuvlarini birlashtirib, umumiy xulosaga keladilar. Masalan, milliy musiqi namunalarini o‘rganishda o‘quvchilar xalq qo‘shiqlari va cholg‘u kuylarining o‘ziga xos jihatlarini aniqlab, ularning mazmuni hamda ijro xususiyatlarini muhokama qiladilar. Bunda o‘quvchilarga tayyor javobni darhol aytib berish o‘rniga, musiqiy tinglashga asoslangan dalillarni topish va fikrlarini izohlash imkonini berish maqsadga muvofiq. Natijada musiqi asarini ongli idrok etish, musiqiy tushunchalarni o‘zlashtirish va milliy musiqiy merosga qiziqishni kuchaytirish uchun qulay pedagogik muhit yuzaga keladi.

Hamkorlik metodlaridan foydalanishda ijodiy loyihalar ham alohida o‘rin tutadi. O‘quvchilar kichik guruhlarda muayyan bastakor hayoti va ijodiga bag‘ishlangan taqdimot tayyorlashlari, milliy cholg‘u asboblari haqida ma’lumot to‘plashlari yoki ma’lum bir musiqiy janrning xususiyatlarini yoritishlari mumkin. Shuningdek, musiqi darsida o‘rganilgan qo‘shiq asosida ritmik jo‘rlik yaratish, musiqiy viktorina tashkil etish yoki sinf uchun kichik konsert dasturini ishlab chiqish kabi topshiriqlar berilishi mumkin. Bunday loyihalarda vazifalarni o‘quvchilarning

qiziqishi va imkoniyatlariga muvofiq taqsimlash muhimdir. Masalan, bir o‘quvchi ma’lumot to‘plashi, ikkinchisi taqdimot tayyorlashi, yana biri musiqiy namunani ijro etishi mumkin. Bunda har bir o‘quvchining hissasi umumiy natijaga xizmat qiladi va o‘z qobiliyatini namoyon etishiga imkon yaratiladi.

Hamkorlikka asoslangan ta’lim o‘quvchilarning ijtimoiy va ma’naviy-axloqiy sifatlarini rivojlantirishda ham muhim ahamiyatga ega. Guruhli topshiriqlar davomida o‘quvchilar o‘zaro kelishishga, fikrlar xilma-xilligini qabul qilishga, sheriklariga yordam berishga va umumiy qoidalarga rioya qilishga o‘rganadilar. Ayniqsa, musiqiy ijro jarayonida bir-birini tinglash, navbatni kutish, jamoaning umumiy sur’ati va ijro intizomiga moslashish kabi ko‘nikmalar amaliy tarzda shakllanadi. O‘qituvchi barcha o‘quvchilarning ishtirokini ta’minlashi, faol o‘quvchilargina emas, balki tortinchoq yoki musiqiy tayyorgarligi nisbatan past bolalarga ham mos vazifalar berishi lozim. Shuningdek, guruhdagi muvaffaqiyatni faqat eng yaxshi ijrochi bilan bog‘lamasdan, barcha ishtirokchilarning hamkorligi, sa’y-harakati va o‘zaro yordamini e’tirof etish tavsiya etiladi.

Hamkorlik metodlarining natijadorligi darsni puxta rejalashtirish va baholashni to‘g‘ri tashkil etishga ham bog‘liq. O‘qituvchi har bir guruh uchun aniq maqsad, bajariladigan vazifa, ajratilgan vaqt va kutilayotgan natijani belgilashi zarur. Guruhlar faoliyatini baholashda musiqiy topshiriqning bajarilish sifati bilan bir qatorda, o‘zaro muloqot, vazifalarni taqsimlash, ijodiy yondashuv va har bir ishtirokchining hissasi ham hisobga olinishi mumkin. O‘zaro baholash va o‘zini o‘zi baholash usullari o‘quvchilarga o‘z faoliyatini tahlil qilish, kamchiliklarni aniqlash va keyingi mashg‘ulotlarda natijani yaxshilash imkonini beradi. Biroq baholash mezonlari oldindan tushuntirilishi, o‘quvchilarning fikr-mulohazalari hurmat bilan bildirilishi va tanqid shaxsga emas, bajarilgan ishga qaratilishi lozim. Ana shunday tashkil etilgan hamkorlik muhiti o‘quvchilarning darsdagi faolligini oshirishga va musiqiy ta’limni mazmunan boyitishga yordam beradi.

## **XULOSA**

Xulosa qilib aytganda, umumta’lim maktablarida musiqa ta’limini tashkil etishda hamkorlikka asoslangan o‘qitish metodlari o‘quvchilarning musiqiy bilimlari, ijodiy qobiliyatlari va ijtimoiy ko‘nikmalarini rivojlantirish uchun muhim pedagogik imkoniyatlarni yaratadi. Kichik guruhlarda ishlash, jamoaviy kuylash, musiqiy asarlarni birgalikda tahlil qilish, ijodiy loyihalar va o‘zaro baholash kabi metodlar o‘quvchilarni ta’lim jarayonining faol ishtirokchisiga aylantiradi. Bunday yondashuv musiqa darslarida o‘zaro hurmat, mas’uliyat, hamjihatlik va ijodiy izlanish muhitini shakllantirishga xizmat qiladi.

Musiqa o‘qituvchisi hamkorlik metodlarini tanlashda darsning maqsadi, o‘quvchilarning yosh xususiyatlari, musiqiy tayyorgarligi va sinfdagi o‘zaro munosabatlarni hisobga olishi lozim. Topshiriqlar aniq belgilangan, har bir o‘quvchining ishtiroki ta’minlangan va baholash mezonlari tushunarli bo‘lgan taqdirdagina hamkorlik faoliyati kutilgan natijani beradi. Shu bois musiqa darslarida hamkorlikka asoslangan metodlarni izchil qo‘llash, ularni amaliy ijro va musiqiy tinglash faoliyati bilan uyg‘unlashtirish ta’lim samaradorligini oshirishning muhim shartlaridan biri hisoblanadi.

## FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Asqarova, S. "XOR VA XORSHUNOSLIK FANI DARSLARIDA KOMPETENSIYALARNI RIVOJLANTIRISH." *Yevroosiyo Akademik tadqiqotlar jurnali* 2 (2022): 62-65.
2. Ibraeva, K. E. va S. M. Askarova. "CHOG'ULUVCHI IJROCHILIK TALABALARNING BADIY VA IJODIY FAOLIYATINING BIR TURI SIFATIDA." *Sharq san'ati va madaniyati* 4.2 (2023): 578-586.
3. Asqarova, S. M., and S. B. Kenjayeva. "MADANIYAT VA SAN'AT TA'LIM TASHKILOTLARIDA O'QITISHNING ZAMONAVIY METODLARI." *Advances in Science and Education* 1.11 (2025): 60-63.
4. Asqarova, S., and M. Xayitboyeva. "UMUMTA'LIM MAKTABIDA XOR TO'GARAGI MASHG'ULOTLARINI TASHKIL ETISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI." *Interpretation and researches* 1 (2023).
5. Asqarova, S. "MUSIQIY TA'LIMIDA ABU ALI IBN SINO MEROSIDAN FOYDALANISH." *Interpretation and researches* 1 (2023).
6. Muhammadjonovna, Askarova Sohibaxon va Kusherbayev Janbolat Asetovich. "Musiqi va qo'shiq san'ati orqali talabalarni axloqiy tarbiyalash." *XALQARO IJTIMOIIY FANLAR VA FANLARARO TADQIQOTLAR JURNALI ISSN: 2277-3630 Ta'sir omili: 8.036* 12.02 (2023): 12-16.
7. Qobilova, E., I. Xaydarova, and R. Gulnora. "O 'ZBEK XALQ AN'ANALARI-TARBIYA OMILI." *Scientific Approach to the Modern Education System* 3.26 (2024): 192-195.
8. QOBILOVA, E'ZOZXON. "Forming a sense of love for the profession by teaching labor songs to 4th class students in music culture lessons." *Journal of Positive School Psychology* 7.2 (2023).
9. Azizxonova, M. va E. Qobilovalar. "YOSHLARNI MUSIKY MADANIYATI VA MAINAVIYATNI SHAKLLANTIRISHDA MUSIKY TABIYANING AHAMIYATI." *Sharq san'ati va madaniyati* 3.1 (2022): 51-57.
10. Bakirovna, Qobilova, et al. "THE ROLE OF A MUSIC TEACHER IN THE PROCESS OF EDUCATING CHILDREN'S MORAL FEELINGS." *International Journal of Early Childhood Special Education* 14.6 (2022).
11. Qobilova, Ezoz, Oygul Sobirova va Faxriddin Najmiddinov. "Musiqiy madaniyat va ma'naviyatni shakllantirishda musiqa ta'limining ahamiyati." *Academica: Xalqaro ko'p tarmoqli tadqiqot jurnali* 11.1 (2021): 698-703.
12. Bakirovna, Q. E. "Theoretical And Methodological Basis Of Overcoming Contradictions In Modern Musical And Educational Practice." *Eurasian Journal of Learning and Academic Teaching* 1.1 (2021): 117-120.
13. Djumaboyeva, M. "FORMING THE QUALITY OF CREATIVITY IN STUDENTS BY TEACHING THE LIFE AND WORK OF COMPOSER SULAYMON YUDAKOV." *INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH ISSN: 2277-3630 Impact factor: 8.036* 12.02 (2023): 30-33.